Session 2020-21

प्रश्न पत्र प्रारूप एवं रूप रेखा

कक्षा - दशमी (SOS)

विषय - संस्कृत

समय : होरात्रयम् **पूर्णांक : 100**

खण्ड - विभाजनम्

खण्ड - क (अपठित - अवबोधनम्) - 13 अङ्का:

खण्ड - ख (रचनात्मकं - कार्यम्) - 17 अङ्का:

खण्ड - ग (अनुप्रयुक्त - व्याकरणम्) - 37 अङ्का:

खण्ड - घ (पठित - अवबोधनम्) - 33 अङ्का:

खण्ड - क

अपठित - अवबोधनम्

(सरल गद्यांश - आधारित - कार्यम्)

1. 40-50 शब्दपरिमित: एक: सरलगद्यांश:
   - एकपदेन प्रश्नोत्तराणि — 1×2=2
   - पूर्णवाक्येन प्रश्नोत्तरम् — 1×1=1
   - भाषिककार्यम् — 1×2=2
2. 80-100 शब्दपरिमित: एक: सरलगद्यांश:
   (सरलकथा घटनावर्णनं वा)
   - एकपदेन प्रश्नोत्तराणि — 1×2=2
   - पूर्णवाक्येन प्रश्नोत्तरम् — 1×1=1
   - गद्यांशस्य तृतीयांशतुल्यं सारम् — 4×1=4
   - समुचितशीर्षकप्रदानम् — 1×1=1

भाषिककार्यम् (1) वाक्ये क्रियापदचयनम् (2) कर्तृ क्रिया-अन्वितिः, (3) विशेषणविशेष्य-अन्वितिः (4) संज्ञास्थाने सर्वनामप्रयोगः अथवा सर्वनाम् स्थाने संज्ञाप्रयोगः, (5) पर्यायं विलोमं वा पदं दत्त्वा अनुच्छेदे प्रदत्तं पदचयनम्, (6) पदपरिचयः।

खण्ड-ख

(रचनात्मकं कार्यम्)

3. संकेता धारितम् अनौपचारिकपत्रम्। 1½x10=5

4. संकेताधारितम् संवादलेखनम्। 1½x10=5

5. अनुच्छेदलेखनम् निबन्धलेखनम्। 7x1=7

खण्ड-ग

(अनुप्रयुक्तं व्याकरणम्)

6. सन्धिकार्यम् (षट्पदेषु त्रयाणां पदानामेव सन्धिः कार्या) 1×3=3

स्वरसन्धि = दीर्घ - गुण - वृद्धि - यण् - अयादि - पूर्वरूप - पररूप इत्यादयः।

व्यञ्जनसन्धि = श्चुत्व, ष्टुत्व, जशत्व, अनुस्वार, परसवर्ण, अनुनासिक, वर्गीय प्रथमाक्षराणां तृतीयवर्णे परिवर्तनम्, प्रथमवर्णस्य च पञ्चमवर्णे परिवर्तनम् इत्यादयः।

विसर्गसन्धिः = विसर्गस्य उत्वम्, रत्वं, लोपः, विसर्गस्थाने स्, ष्, श् इत्यादयः।

7. समासाः (षट्वाक्येषु चत्वारि वाक्यानि एव) 1×4=4

(वाक्येषु समस्तपदानां विग्रहः विग्रहपदानां च समासः)

तत्पुरुषः (विभक्तिः नञ्, उपपदः)

कर्मधारयः (विशेषणविशेष्यम्, उपमान-उपमेयम्)

द्विगुः

द्वन्द्वः (इतरेतरः समाहारः, एकशेषः)

बहुव्रीहिः (समानाधिकरणम्)

अव्ययीभावः (अनु, उप, सह, निर, प्रति, यथा)

8. प्रत्ययाः (अष्टवाक्येषु पञ्चवाक्यानि एव) 1×5=5

(प्रकृतिप्रत्यययोगेन वाक्यसंयोजनम्)

कृदन्ताः = तव्यत्, अनीयर्, शतृ, शानच्, क्त, क्तवतु, क्त्वा, ल्यप्, तुमुन्।

तद्धिताः = मतुप्, इन्, ठक्, त्व, तल्।

स्त्रीप्रत्ययाः = टाप्, ङीप्।

9. अव्ययपदानि 1½×10=5

(कथायाम्, अनुच्छेदे, संवादे वा अव्ययानां प्रयोगः)

अपि, इति, इव, उच्चैः, एव, कदा, कुतः, नूनम्, पुरा, मा, नीचैः, खलु, सह, इतस्ततः, यत्, अत्र-तत्र, यत्र-कुत्र, यथा-तथा, कदापि, यदा-कदा, यावत्-तावत्, विना, सहसा, श्वः, सः, अधुना, बहिः, वृथा, किमर्थम्, शनैः, इत्यादयः।

10. वाच्यपरिवर्तनम् (पञ्चवाक्येषु त्रीणि वाक्यानि एव) 1×3=3

(केवलं लट्लकारे)

11. घटिकाचित्रसाहाय्येन अंकानां स्थाने शब्देषु समयलेखनम्।

(सामान्य-सपाद-सार्ध-पादोन) (केवलं चत्वारि एव) 1×4=4

12. पदपरिचयः (षट्पदेषु त्रयाणां पदानामेव) 1×3=3

(शब्दानां धातूनां च)

13. लिङ्गधारित - संख्यावाचकपदानि। (अष्टवाक्येषु पञ्च एव) (एकतः)

(दशपर्यन्तम्) 1×5=5

14. वाक्यसंशोधनम् (अष्टवाक्येषु पञ्चवाक्यानि एव)

(अशुद्धवाक्यानां संशोधनम्) 1×5=5

(वचनलिङ्गपुरुष विभक्तिलकार विशेषण विशेष्याधारितम्)

खण्ड-घ

(पठित - अवबोधनम्)

'' 'शेमुषी' (द्वितीयो भागः) इति संस्कृतपाठ्यपुस्तकमाधारीकृत्य''

दश (भूकम्पविभीषिका), एकादश (प्राणेभ्योऽपि प्रियः सुहृद्)

द्वादश (अन्योक्तयः) एतान् पाठान् परित्यज्य

15. पठित – सामग्रीम् अधिकृत्य अवबोधनकार्यम्।

(अ) एकः पठितः गद्यांशः 1×5=5

एकपदेन प्रश्नोत्तराणि

पूर्णवाक्येन प्रश्नोत्तरम्

भाषिककार्यम्

(आ) एकः पठितः पद्यांशः (श्लोकः) 1×5=5

एकपदेन प्रश्नोत्तराणि

पूर्णवाक्येन प्रश्नोत्तरम्

भाषिककार्यम्

(इ) एकः पठितः नाटयांशः (संवादः) 1×5=5

एकपदेन प्रश्नोत्तराणि

पूर्णवाक्येन प्रश्नोत्तरम्

भाषिककार्यम्

भाषिककार्यम् (1) वाक्ये क्रियापदचयनम् (2) कर्तृ क्रियान्वितिः, (3) विशेषणविशेष्यान्नितिः (4) संज्ञास्थाने सर्वनामप्रयोगः अथवा सर्वनाम्स्थाने संज्ञाप्रयोगः, (5) पर्यायं विलोमं वा पदं दत्त्वा अनुच्छेदे प्रदत्तं पदचयनम्, (6) पदपरिचयः।

16. पाठ्यसामग्रीमाधृत्य हिन्दी भाषायाम् अनुवादः।

(क) कस्यचिद् एकस्य गद्यांशस्य हिन्दी भाषायामनुवादः। 1×3=3

(ख) कस्यचिद् एकस्य पद्यांशस्य (श्लोकस्य) हिन्दी भाषायाम् अनुवादः।

1×3=3

17. रेखाङ्कितपदमाधृत्य प्रश्ननिर्माणम्। 1×4=4

(षट्वाक्येषु चतुर्णाम् एव)

18. शेमुषीपुस्तकस्य अभ्यासमधिकृत्य पर्यायविलोमपदानां मेलनम्।

(क) पर्यायपदानां (समानार्थकपदानां मेलनम्) ½×4=2

(ख) विलोमपदानां (विपरीतार्थकपदानां मेलनम्) ½×4=2

(द्वयोः प्रश्नयोः षट्पदानि भविष्यन्ति ततः चत्वारि एव कर्तव्यानि)

19. 'शेमुषी' इति पाठ्यपुस्तकस्य अभ्यासेषु विविधाः प्रश्नाः वर्तन्ते, तत्र पर्यायविलोमपदानां विहाय यत्किमपि मेलनार्थं प्रश्नाः विद्यन्ते, ततः एव परीक्षापत्रनिर्माता प्रश्नान् प्रक्ष्यति।

तद्यथा – (षट्पदेषु चत्वारि एव) 1×4=4

विशेषणविशेष्यमेलनम्।

कोष्ठात् चित्वा पदानामर्थः।

वाक्यानि कः/कं प्रति कथयति।

शुद्धकथनानां समक्षं [आम्] अशुद्धकथनानां च समक्षम् [न] लेखनम्।

कोष्ठकात् शुद्धं विकल्पं विचित्य रिक्तस्थानपूर्तिः।

शब्दमधिकृत्य वाक्यनिर्माणम्।

एतेषु एकं विषयम् अधिकृत्य एव परीक्षापत्रनिर्माता प्रश्नं प्रक्ष्यति।